
UDK 34(058)

ISSN 0350-8501

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**ЗБОРНИК РАДОВА
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ**

БРОЈ 86 | ГОДИНА LVIX | 2020

**COLLECTION OF PAPERS
FACULTY OF LAW, NIŠ**

№ 86 | YEAR LVIX | 2020

НИШ, 2020.

ЗБОРНИК РАДОВА ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА У НИШУ

Ниш, 2020.

Издавач

Правни факултет у Нишу

За издавача

Проф. др Горан Обрадовић, декан

Главни и одговорни уредник

Проф. др Ирена Пејић,
редовни професор Правног факултета Универзитета у Нишу

Чланови Редакционог одбора

Др Мартин Белов, редовни професор
Правног факултета, Универзитет
"Климент Охридски" у Софији, Бугарска

Др Серјогин Андреј Викторовић, доцент
Правног факултета Јужног федералног
универзитета, Ростов на Дону, Руска
Федерација

Dr Spyridon Vrelis, Professor emeritus, Faculty of Law, University of Athens, Prof. and Dr. h.c. (ELTE Budapest)

Dr Michael Geistlinger, професор
Универзитета, Салцбург, Аустрија

Др Сашо Георгијевски, редовни професор
Правног факултета "Јустинијан Први" у
Скопљу, Република Северна Македонија

Др Марина Димитријевић, редовни
професор Правног факултета
Универзитета у Нишу

Др Владимир Ђурић, научни сарадник
Института за упоредно право у Београду

Др Гордана Илић-Попов, редовни
професор Правног факултета
Универзитета у Београду

Dr Mustafa Yasan, доцент Правног
факултета, Универзитет "Sakarya", Турска

Др Тодор Каламатијев, редовни професор
Правног факултета "Јустинијан Први" у
Скопљу, Република Северна Македонија

Др Весна Кнежевић Предић, редовни
професор Факултета политичких наука,
Универзитета у Београду

Др Мирослав Лазић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу

Др Златан Мешкић, ванредни професор
Правног факултета Универзитета у
Зеници, Босна и Херцеговина

Др Душица Миладиновић-Стефановић,
ванредни професор Правног факултета
Универзитета у Нишу

Др Хајрија Мујовић, научник саветник
Института друштвених наука у Београду

Др Драган Николић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу

Др Душан Николић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Новом Саду

Др Владан Петров, редовни професор
Правног факултета Универзитета у
Београду

Др Невена Петрушић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу

Др Дарко Радић, редовни професор
Правног факултета у Бањој Луци,
Република Српска, Босна и Херцеговина

Др Жељко Радић, редовни професор
Правног факултета Свеучилишта у
Сплиту, Хрватска

Др Небојша Раичевић, редовни професор
Правног факултета Универзитета у Нишу

Др Дарко Симовић, редовни професор
Криминалистичко-полицијског
Универзитета у Београду

Др Драгољуб Тодић, научни саветник
Института за међународну политику и
привреду у Београду

Др Димитрије Ђеранић, доцент Правног
факултета у Источном Сарајеву,
Република Српска, Босна и Херцеговина

Др Сања Ђопић, виши научни сарадник
Института за криминолошка и
социолошка истраживања у Београду

Уредник рубрике: Доц. др Михајло Цветковић

Секретар Редакционог одбора: Сања Ђорђевић Алексовски,
асистент Правног факултета Универзитета у Нишу

Лектура радова и превод резимеа: Гордана Игњатовић (енглески)

Лектура: Александра Гојковић (српски)

Технички уредник: Ненад Милошевић

Технички уредник онлајн издања: Владимир Благојевић

Штампа: Графика Галеб Ниш

Тираж: 120

Зборник радова Правног факултета у Нишу
под називом Collection of Papers, Faculty of Law, Nis је у пуном тексту доступан
у HeinOnline бази података, EBSCO бази Legal Source, као и у бази Central and Eastern
European Online Library – CEEOL.

ЦЕНТАР ЗА ПУБЛИКАЦИЈЕ Правног факултета Универзитета у Нишу
18 000 Ниш, Трг краља Александра 11, тел. +381 18 200 501,
zbornik@prafak.ni.ac.rs
www.prafak.ni.ac.rs

COLLECTION OF PAPERS, FACULTY OF LAW, NIS

NIŠ, 2020

Publisher:

Faculty of Law, University of Niš

For the Publisher:

Prof. dr Goran Obradović, Dean

Editor-in-Chief:

Irena Pejić, LL.D, Full Professor
Faculty of Law, University of Niš

Editorial Board of the Law Faculty Journal

Prof. dr Martin Belov, Full Professor, Faculty of Law, Sofia University "St. Kliment Ohridski", Sofia, Bulgaria

Doc. dr Seryogin Andrey Viktorovich, Assistant Professor, Faculty of Law, Southern Federal University, Rostov-on-Don, Russian Federation

Dr Spyridon Vrelis, Professor emeritus, Faculty of Law, University of Athens, Prof. and Dr. h.c. (ELTE Budapest)

Prof. dr Michael Geistlinger, University of Salzburg, Department of Public International Law, Salzburg, Austria

Prof. dr Sašo Georgijevski, Full Professor, Faculty of Law "Iustinianus Primus", Ss. Cyril and Methodius University, Skopje, Macedonia

Prof. dr Marina Dimitrijević, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Dr Vladimir Đurić, Research Associate, Institute of Comparative Law, Belgrade, Serbia

Prof. dr Gordana Ilić-Popov, Full Professor, Faculty of Law, University of Belgrade, Serbia

Doc. dr Yasan Mustafa, Assistant Professor, Faculty of Law, Sakarya University, Turkey

Prof. dr Todor Kalamatijev, Full Professor, Faculty of Law "Iustinianus Primus", Ss. Cyril and Methodius University, Skopje, Macedonia

Prof. dr Vesna Knežević Predić, Full Professor, Faculty of Political Science, University of Belgrade, Serbia

Prof. dr Zlatan Meškić, Associate Professor, Faculty of Law, University of Zenica, Bosnia and Herzegovina

Prof. dr Miroslav Lazić, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Doc. dr Dušica Miladinović Stefanović, Associate Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Dr Hajrija Mujović, Research Fellow, Institute of Social Sciences, Belgrade, Serbia

Prof. dr Dragan Nikolić, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Prof. dr Dušan Nikolić, Full Professor, Faculty of Law, University of Novi Sad, Serbia

Prof. dr Vladan Petrov, Full Professor, Faculty of Law, University of Belgrade, Serbia

Prof. dr Nevena Petrušić, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Prof. dr Darko Radić, Full Professor, Faculty of Law, University of Banja Luka, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Prof. dr Željko Radić, Full Professor, Faculty of Law, University of Split, Croatia

Prof. dr Nebojša Raičević, Full Professor, Faculty of Law, University of Niš, Serbia

Prof. dr Darko Simović, Full Professor, University of Criminal Investigation and Police Studies Zemun, Belgrade, Serbia

Dr Dragoljub Todić, Research Fellow, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, Serbia

Doc. dr Dimitrije Čeranić, Assistant Professor, Faculty of Law in East Sarajevo, Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Dr Sanja Čopić, Senior Research Associate, Institute of Criminological and Sociological Research, Belgrade, Serbia

Column Editor: Mihajlo Cvetković, LL.D

Secretary of the Editorial Board: Sanja Đorđević Aleksovski

Proofreading and Translation (summaries): Gordana Ignjatović (English)

Proofreading: Aleksandra Gojković (Serbian)

Layout editor: Nenad Milošević

Online Journal editor: Vladimir Blagojević

Print: Grafika Galeb Niš

Circulation: 120

PUBLICATION CENTRE, Faculty of Law, University of Niš
Trg kralja Aleksandra 11, Niš 18000, Serbia
Telephone: +381 18 500 201,
E-mail: zbornik@prafak.ni.ac.rs
Website: <http://www.prafak.ni.ac.rs>

<http://www.ebscohost.com/public/legal-source>
<http://home.heinonline.org/titles/Law-Journal-Library/Collection-of-Papers-Faculty-of-Law-Nis/?letter=C>
Central and Eastern European Online Library – CEEOL

*Др Даниела Блажевска,**

*Ванредни професор Правног факултета “Јустинијан Први”,
Универзитет “Св. Кирило и Методије”, Скопје,
Република Северна Македонија*

UDK: 316.774: 341.231.14-053.2(497.7)
342.726-053.2(497.7)

Рад примљен: 02.10.2019.

Рад прихваћен: 25.02.2020.

ПРАВА ДЕТЕТА И МАСОВНИ МЕДИЈИ У РЕПУБЛИЦИ СЕВЕРНОЈ МАКЕДОНИЈИ**

***Апстракт:** Циљ овог рада је да истражи како масовни медији у Републици Северној Македонији извештавају о питањима повезаним са децом. Дете је особа која има мање од 18 година. Притом, треба да се истражи да ли медији (не) поштују права детета, професионалне и етичке стандарде професије новинарства током извештавања.*

Предмет истраживања је извештавање дневних штампаних медија о питањима повезаним са децом током 2018. године. У истраживању се користи циљни узорак. Јединица истраживања су дневни листови. Анализирају се четири дневна листа која се штампају на македонском језику: „Нова Македонија“, „Вечер“, „Слободен печат“ и „Независен весник“. У истраживању се користи метод анализе садржаја. Истраживачки период је новембар 2018. године. Месец новембар је изабран зато што је Конвенција о правима детета донета 20. новембра 1989.

На основу досадашњих истраживања штампаних масовних медија, у истраживању полазимо од следеће хипотезе: Штампане дневне новине у Републици Северној Македонији извештавају недовољно, стереотипно и сензационалистички о питањима повезаним са децом. У раду треба да се изведе закључак о медијској (ре)презентацији деце у Републици Северној Македонији и поштовању њихових права у текстовима новинара из 2018. године.

***Кључне речи:** права детета, масовни медији, дневне новине, извештавање.*

* d.blazevska@pf.ukim.edu.mk

** Рад је изложен на Међународној конференцији „Право и мултидисциплинарност“, одржаној 12–13. 4. 2019. на Правном факултету у Нишу.

1. Увод

У новембру 2019. године навршава се 30 година Конвенције о правима детета. Генерална скупштина Уједињених нација је усвојила Конвенцију 20. новембра 1989. године, на тридесетогодишњицу Декларације о правима детета.

У Декларацији о правима детета, усвојеној 20. новембра 1959. године, наведено је да су „детету с обзиром на његову физичку и менталну незрелост, потребни посебна заштита и брига, укључујући одговарајућу правну заштиту, као пре, тако и после рођења“¹.

Конвенција о правима детета је ступила на снагу 2. новембра 1990. године, а Република Македонија ју је ратификовала 1993. године. Овај међународни уговор је „први законски и обавезујући међународни инструмент који у себи садржи цео спектар људских права“ (Hayes, Foley, O’Neill, 2007: 16–17).

У првом члану, од укупно 54, дете се дефинише као „свако људско биће које није навршило 18 година живота, уколико се по закону који се примењује на дете, пунолетство не стиче раније“².

Конвенција признаје детету право мишљења и изношења својих ставова (члан 12 и 14), као и слободу изражавања (члан 12 и 13). У члану 13 је наведено да право детета на слободу изражавања „обухвата слободу да тражи, прима и даје информације и идеје свих врста без обзира на границе, било усмено, писмено или штампано, у уметничкој форми или преко било ког другог средства информисања по избору детета“.

Средствима информисања признаје се значајна улога, а стране уговорнице треба да обезбеде детету приступ „информацијама и материјалима из различитих националних и међународних извора, посебно оних који су усмерени на развој његовог социјалног, духовног и моралног добра и физичког и менталног здравља“ (члан 17).

Досадашња истраживања у свету су открила стереотипно и сензационалистичко извештавање мас-медија о деци (Hayes et al., 2007).

Истраживачи британске организације Children’s Express, који су спровели једнонедељни мониторинг националних дневних новина у Великој Британији 1998. године, утврдили су „седам смртоносних стереотипа“.

1 *Convention on the Rights of the Child*, Retrived 1 October 2019, from <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf>

2 *Convention on the Rights of the Child*, Retrived 1 October 2019, from <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf>

Два доминантна стереотипа су: деца као жртве (31,5%) и слатка деца (благопријатне слике) (26,7%) (Hayes et al., 2007: 24).

Једно истраживање из 2004. године открива да деца сматрају да у медијима постоје негативни стереотипи о њима. Испитивана деца се жале да их медији користе да би повећали тираж (Hayes et al., 2007: 25). То сведочи да су деца увидела да медијски конструисана реалност утиче на њихову реалност, односно како их одрасли гледају и понашају се према њима.

Већи проблем је како медијски садржаји утичу на децу. Посебно је опасно насиље различите врсте које је присутно у медијима, као и начин на који се извештава о њему.

Нека истраживања сведоче да су медијски садржаји о насиљу често супротни статистичким чињеницама (Hayes et al., 2007: 39).

Истраживања хрватских научника показују да најтиражније дневне новине у Хрватској крше дечја права (Ciboci et al., 2011; Ciboci, 2014; Vlainić, 2012).

Истраживање о деци у дневним новинама у Хрватској 2010. године (Ciboci, Јакоровић, Орачак, Raguz i Skelin, 2011) показује да новине „најчешће извештавају о деци у негативном контексту, недовољно промовишу дечја права и често откривају идентитет деце. Деца су ретко извор информација и написи о деци су ретко на насловним страницама“ (Pоровић, 2012: 170).

У истраживању спроведеном 2013. године, Лана Цибоци је утврдила да се права деце у најтиражнијим хрватским дневним новинама („Јутарњи лист“ и „Вечерњи лист“) и даље крше откривањем идентитета у текстовима у којима је он требало да буде заштићен, али мање него 2010. године. Притом, „уочено је једнако често откривање идентитета деце на фотографијама у случајевима у којима је он требао бити заштићен, али и чешће откривање идентитета родитеља на фотографијама у односу на 2010. годину“ (Ciboci, 2014: 92).

Истраживање Марте Влаинић је показало да новинари и уредници „Вечерњег листа“ и „Јутарњег листа“ не поштују професионална начела приликом извештавања о деци у 2011. године, да се крши право детета на приватност, као и да је извештавање о деци маргинализовано с обзиром да се објављују чланци у данима када се новине мање читају (Vlainić, 2012, citirano u Ivanuš, 2017: 81).

Кодекс части хрватских новинара детаљно и свеобухватно прописује заштиту права деце у медијима, али га новинари и уредници увек не поштују, закључила је Жељана Ивануш у свом раду „Могу ли механизми медијске саморегулације заштитити права деце у медијима“ (Ivanuš, 2017: 86).

У Кодексу новинара Удружења новинара Македоније реч „деца“ је употребљена само једном. У члану 9 наводи се да „новинар не сме да интервјуише или фотографише децу испод 16 година без сагласности родитеља или старатеља³“.

Кодекс прописује правила за професионално извештавање новинара и поштовање људских права и слобода. Према члану 10, новинар не сме свесно да „ствара нити прерађује информације које угрожавају људска права или слободе“. Не сме да говори језиком мржње или да потиче насиље и дискриминацију (члан 10). Новинар треба „да поштује приватност особе, осим када је то у супротности са јавним интересом“ (члан 7). Кодекс прописује да начин информисања треба да буде ослобођен сензационализма у случајевима несрећа, елементарних непогода, ратова, породичних трагедија, болести, судских поступака (члан 8). У судским поступцима треба „да се поштује принцип пресумпције невиности, да се извештава о свим инволвираним странама у спору и да се не сугерише пресуда“ (члан 8).

Међународна федерација новинара и Информативна мрежа о правима детета препоручују да се избегавају стереотипи и сензационална презентација за промовисање новинарских текстова у којима се извештава о деци (Hayes et al., 2007: 75, 78).

Циљ овог рада је да се истражи како масовни медији у Републици Македонији извештавају о питањима повезаним са децом. Притом, треба да се добију сазнања о томе да ли медији (не) поштују права детета, професионалне и етичке стандарде професије новинарства током извештавања.

2. Методолошки приступ

Предмет истраживања је извештавање националних дневних штампаних медија о питањима повезаним са децом у новембру 2018. године.

Дневне новине су изабране за анализу зато што су сведок историје, зато што су штампани медији као медији за информисање детета наведени у члану 13 Конвенције о правима детета и због њихове непролазне вредности, као што су „документарна вредност, фиксираност порука, могућност за аналитички приступ“ (Груевски, 2011: 90).

На основу досадашњих истраживања масовних медија, у истраживању се полази од следеће хипотезе: Штампане дневне новине у Републици Северној

³ Кодекс на новинарите на Македонија, Retrived 14 April 2016, from <http://znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/440>

Македонији извештавају недовољно, стереотипно и сензационалистички о питањима повезаним са децом.

У истраживању се користи циљни и случајни узорак. Јединица истраживања су текстови објављени у дневним новинама. Анализирају се четири дневна листа која се штампају на македонском језику: „Нова Македонија“, „Вечер“, „Слободен печат“ и „Независен весник“. „Нова Македонија“ је први македонски дневни лист, који је почео да излази 29. 10. 1944. године, и у октобру 2019. године прославља 75 година постојања. „Вечер“ је 2018. године прославио 65. рођендан. Први број овог листа је објављен 11. 11. 1963. године. Протекла 2018. година је била шеста година изласка дневног листа „Слободен печат“ и друга година штампања дневних новина „Независен весник“.

За истраживачки период су изабране две недеље у новембру: НАБРАЈАЊЕ

1. Циљно је изабрана недеља у којој се прославља годишњица од усвајања Конвенције о правима детета и одбележава се Међународни дан детета, 20. новембар. Истраживање је спровеђено од 19. до 25. новембра 2018.
2. Случајно је изабрана још једна недеља у новембру, од петог до 11. новембра 2018. године, да би се упоредили резултати.

Јединица анализе су новинарски текстови у којима се извештава о питањима повезаним са децом – спомињу се деца и/или се на било који начин информације односе на децу. Циљ је да се истражи шири дијапазон тема о којима новинари пишу – избор тема о питањима повезаним са децом, могућност за информисање, образовање и забаву деце путем дневних новина; могућност да се чује дечји глас, став, мишљење; могућност да се дечји потенцијал, дар и остварење забележи у дневним новинама.

У истраживању се користи метод анализе садржаја.

У мас-медијима, појам 'сензационализам' означава „тенденцију да се драматизује и преувеличава у извештавању о догађајима с циљем да се привуче пажња и да се повећа тираж или рејтинг“ (Chandler and Maunday, 2011: 384). У истраживачком периоду тираж дневног листа „Слободен печат“ је од 12.400 до 13.500 примерака. „Вечер“ се штампа у 7.900 примерака, а „Нова Македонија“ и „Независен весник“ у 7.000 примерака.

Стереотипи у мас-медијима имају „тенденцију да одражавају културно доминантну репрезентацију“ (Chandler and Maunday, 2011: 407).

3. Резултати истраживања

У истраживачком периоду током две недеље објављено је укупно 134 текстова повезаних са децом.

Током прве недеље, од петог до 11. новембра 2018. године, објављено је 68 текстова или 50,75%, а друге истраживачке недеље, од 19. до 25. новембра, објављено је 66 текстова или 49,25%.

Највећи број текстова повезаних са децом је објавио „Слободен печат“ (49 текстова или 36,57%). Други је „Вечер“, са 41 написом или 30,60%. Затим следи „Нова Македонија“, са 32 написа или 23,88%, а „Независен весник“ је објавио најмањи број текстова повезаних са децом (12, односно 8,95%) (Табела 1).

Две дневне новине („Слободен печат“ и „Вечер“) су објавиле више текстова у недељи у којој се прославља Међународни дан деце, а остала два листа објавила су већи број текстова у случајно изабрану недељу новембра (Табела 1).

Табела 1. Број текстова повезаних за децом

Дневне новине	5–11. новембар 2018.	19–25. новембар 2018.	Укупно
Нова Македонија	19 (14,18%)	13 (9,70%)	32 (23,88%)
Вечер	18 (13,43%)	23 (17,17%)	41 (30,60%)
Слободен печат	23 (17,17%)	26 (19,40%)	49 (36,57%)
Независен весник	8 (5,97%)	4 (2,98%)	12 (8,95%)
Укупно	68 (50,75%)	66 (49,25%)	134 (100%)

У истраживачком периоду, од укупно 134 текста, само осам текстова или 5,97% су објављени на насловним странама (Табела 2).

„Нова Македонија“ и „Вечер“ су објавили по три текста повезана са децом на насловним странама, а у дневном листу „Слободен печат“ два текста су се појавила на насловним странама.

„Вечер“ је објавио два текста на насловним странама у истраживачком периоду од петог до 11. новембра, а „Нова Македонија“ – у недељи од 19. до 25. новембра.

Табела 2. Насловна страна

Дневне новине	5–11. новембар 2018.	19–25. новембар 2018.	Укупно
	Насловна страна	Насловна страна	
1. Нова Македонија	1	2	3
2. Вечер	2	1	3
3. Слободен печат	1	1	2
4. Независен весник	0	0	0
Укупно	4 (2,985%)	4 (2,985%)	8 (5,97)

У истраживачком периоду, од новинарских жанрова доминирају вести и извештаји (104 текста или 77,61%). Притом, објављено је 60 вести или 44,77% и 44 извештаја или 32,84%. Коментари учествују са само 5,97% (осам текста). Као теме могу да се категоризују 10 текста или 7,46%. Објављен је и један интервју (0,75%) (Табела 3).

У првој истраживачкој недељи објављено је 34 вести, 20 извештаја, пет коментара и две теме од укупно 68 текста. У другој истраживачкој недељи објављени је 26 вести (19,40%), 24 извештаја (17,91%), 3 коментара (2,24%), 8 тема (5,97%) и један интервју (0,75%) од укупно 66 текста (Табела 3).

Табела 3. Новинарски жанрови

Дневне новине	5–11. новембар 2018.	19–25. новембар 2018.	Укупно
	1. Вест/ 2. извештај/ 3. коментар/ 4. тема/ 5. интервју/ 6. друго/	1. Вест/ 2. извештај/ 3. коментар/ 4. тема/ 5. интервју/ 6. друго/	
1. Нова Македонија	7/ 9/ 2/ 0/ 0/ 1	3/ 5/ 2/ 1/ 1/ 1	10/ 14/ 4/ 1/ 1/ 2
2. Вечер	12/ 6/ 0/ 0/ 0/ 0	12/ 10/ 0/ 1/ 0/ 0	24/ 16/ 0/ 1/ 0/ 0
3. Слободен печат	11/ 2/ 2/ 2/ 0/ 6	9/ 8/ 1/ 5/ 0/ 3	20/ 10/ 3/ 7/ 0/ 9
4. Независен весник	4/ 3/ 1/ 0/ 0/ 0	2/ 1/ 0/ 1/ 0/ 0	6/ 4/ 1/ 1/ 0/ 0
Укупно			
1. Вест/	1. 34 (25,37%)/	1. 26 (19,40%)/	1. 60/ (44,77%)
2. Извештај/	2. 20 (14,93%)/	2. 24 (17,91%)/	2. 44 (32,84%)
3. Коментар/	3. 5 (3,73%)/	3. 3 (2,24%)/	3. 8 (5,97%)
4. Тема/	4. 2 (1,49%)/	4. 8 (5,97%)/	4. 10 (7,46%)
5. Интервју/	5. 0 (0,00%)/	5. 1 (0,75%)/	5. 1 (0,75%)
6. Друго	6. 7 (5,22%)	6. 4 (2,99%)	6. 11 (8,21%)

Деца се изузетно ретко јављају као извор информација (субјект) и најчешће су објекти у новинским текстовима. Само у три текста од укупно 134 или 2,24% деца су извор информација. У првој истраживачкој недељи дете се јавља као извор информација само у једном тексту, а у другој – у два. У осталим текстовима други извори говоре о деци. Приметно је и да се објављују неаутентичне фотографије као илустрација неког догађаја. Понекад фотографије деце су само илустрација текста који се не односи на децу (Табела 4).

Петог новембра 2018. године дневни лист „Вечер“ је објавио вест да осам ученика једне основне школе из Штипа одлази у Швајцарску (Троген) да уче о дечјим правима, у оквиру пројекта који се реализује пети пут. Објављена је изјава једне ученице која се нада да ће научити више о дечјим правима током свог боравка у Швајцарској. У пројекту су укључени ученици из још четири других градова у Северној Македонији.

Табела 4. Деца субјекти-објекти

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Субјект/ објект	19–25. новембар 2018. Субјект/ објект	Укупно Субјект/ објект
1. Нова Македонија	0/ 19	0/ 13	0/ 32
2. Вечер	1/ 17	1/ 22	2/ 39
3. Слободен печат	0/ 23	1/ 25	1/ 48
4. Независен весник	0/ 8	0/ 4	0/ 12
Укупно			
1. Субјект/	1. 1 (0,75%)/	1. 2 (1,49%)/	1. 3 (2,24%)/
2. Објект	2. 67 (50%)	2. 64 (47,76)	2. 131 (97,76%)

У написима повезаним са децом објављене су укупно 193 фотографије. Деца су присутна на 86 њих, или 44,56% (Табела 5).

Идентификована су деца жртве, нестала деца, деца за коју се тражи хуманитарна помоћ, деца јавних особа, деца на концертима. Често су деца само илустрација написа, а понекад су деца илустрација текста у којему се не пише о деци. Само на једној фотографији лица деце су замагљена.

Не може да се утврди да ли постоји дозвола родитеља за објављивање фотографија деце.

Табела 5. Фотографије – деца на фотографији

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Укупно/ Деца на фотографији	19–25. новембар 2018.	Укупно
1. Нова Македонија	28/ 12	14/ 6	42/ 18
2. Вечер	29/ 11	26/ 6	55/ 17
3. Слободен печат	28/ 23	36/ 20	64/ 43
4. Независен весник	28/ 7	4/ 1	32/ 8
Укупно			
1. Укупно фотографија	1. 113 (58,55%)/	1. 80 (41,45%)/	1. 193 (100%)
2. Деца на фотографији	2. 53 (27,46%)	2. 33 (17,10%)	2. 86(44,56%)

Аутор није познат у 67,91% написа или у 91 тексту. Пуно име и презиме аутора је наведено у 28 текстова или 20,89%, а иницијали у 15 текстова или 11,2% (Табела 6).

Табела 6. Аутор текста

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Име и презиме/ иницијали/ нема	19–25. новембар 2018. Име и презиме/ иницијали/ нема	Укупно N (%) Име и презиме/ иницијали/ нема
1. Нова Македонија	8/ 5/ 6	7/ 4/ 2	15/ 9/ 8
2. Вечер	0/ 2/ 16	0/ 2/ 21	0/ 4/ 37
3. Слободен печат	6/ 1/ 16	3/ 0/ 23	9/ 1/ 39
4. Независен весник	2/ 1/ 5	2/ 0/ 2	4/ 1/ 7
Укупно			
1. Име и презиме	1. 16 (11,94%)/	1. 12 (8,95%)/	1. 28(20,89%)/
2. Иницијали	2. 9 (6,72%)/	2. 6 (4,48%)/	2. 15 (11,2%)/
3. Нема	3. 43 (32,09%)	3. 48 (35,82%)	3. 91 (67,91%)

Написи су објављени у различитим рубрикама: вести, република, свет, култура, Скопље, политика, Балкан, Македонија, мозаик, сцена, коментари, економија...

Добра вест је то што два дневна листа имају рубрике посвећене деци једном недељно. „Нова Македонија“ има вишегодишњу традицију објављивања рубрике „Колибри“ сваког уторка, а „Слободен печат“, исто тако уторком, објављује текстове о деци у рубрици „Мајка и дете“. БУЛЕТИ

Двадесетог новембра 2018. објављена су 22 текста. Ова значајна бројка је случајна, с обзиром да је Међународни дан деце 2018. године био у уторак, дан када два дневна листа имају посебне рубрике о деци – „Колибри“ и „Мајка и дете“. Није објављен ниједан текст о Конвенцији о правима детета.

Двадесет и првог новембра 2018. две дневне новине нису објавиле ниједан текст повезан са децом. У једном дневном листу је објављен извештај о прослави Међународног дана деце у Њујорку. Једне дневне новине су извештавале о анкети коју су спровели УНИЦЕФ и Еврочајлд у 23 европских земаља на тему: „Какву Европу желе деца“.

Двадесет и другог новембра 2018. једне дневне новине су пренеле да је УНИЦЕФ на Међународни дан деце упозорио да „3,7 милиона деце у Авганистану немају приступ до школа због безбедносних ризика и сиромаштва“.

У шест издања која су изашла у недељи од 19. до 25. новембра 2018, две дневне новине нису објавиле ниједан текст о деци у четири, односно три од њих.

Дневне новине су писале о следећим темама:

1. Деца-жртве (убиства, несрећни случаји, избеглице);
2. Деца популарних певача, глумаца, политичара, краљевских породица;
3. Информације које се односе на децу (образовање, спорт, култура, забава);
4. Деца таленти, спортски успеси деце;
5. Савети о здрављу;
6. Објављене су фотографије деца као илустрација текста.

Постоје вести у којима се не спомиње реч „деца“, али садрже информације важне за децу и односе се на изградњу објеката у којима уче (школе, обданишта).

Анализа текстова је показала да се сензационализам постиже избором тема, насловима и фотографијама. У 70 текстова или 52,23%, забележен је некакав облик сензационализма.

Табела 7. Сензација

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Има облик сензационализма	19–25. новембар 2018. Има облик сензационализма	Укупно Има
1. Нова Македонија	4	3	7 (5,22%)
2. Вечер	9	12	21 (15,67%)
3. Слободен печат	16	19	35 (26,12%)
4. Независен весник	5	2	7 (5,22%)
Укупно Има облик сензационализма	34 (25,37%)	36 (26,86%)	70 (52,23%)

У истраживаном периоду детектује се неколико стереотипа:

1. Деца-жртве (20,89%) (Табела 8);
2. Деца јавних особа (5,97%) (Табела 9);
3. Деца-конзументи медијских садржаја (цртаних филмова, литературе, видео-игара, музике...) (5,97%) (Табела 10);
4. Деца-таленти (4,48%) (Табела 11);
5. Деца-просјаци (1,49%) (Табела 12).

Табела 8. Стереотип деца-жртве

Дневне новине	5–11. новембар 2018.	19–25. новембар 2018.	Укупно Деца-жртве
	Деца-жртве	Деца-жртве	
1. Нова Македонија	3	2	
2. Вечер	4	6	
3. Слободен печат	7	5	
4. Независен весник	1	0	
Укупно Стереотип деца-жртве	15 (11,19%)	13 (9,70%)	28 (20,89%)

Табела 9. Стереотип – деца јавних особа

Дневне новине	5–11. новембар 2018.	19–25. новембар 2018.	Укупно Деца јавних особа
	Деца јавних особа	Деца јавних особа	
1. Нова Македонија	0	0	0
2. Вечер	0	2	2
3. Слободен печат	1	3	4
4. Независен весник	1	1	2
Укупно Деца јавних особа	2 (1,49%)	6 (4,48%)	8 (5,97%)

Табела 10. Стереотип – деца-конзументи медијских садржаја

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Деца – конзументи медијских садржаја	19–25. новембар 2018. Деца – конзументи медијских садржаја	Укупно Деца – конзументи медијских садржаја
1. Нова Македонија	0	1	1
2. Вечер	1	2	3
3. Слободен печат	1	2	3
4. Независен весник	1	0	1
Укупно Деца – конзументи медијских садржаја	3 (2,24%)	5 (3,73%)	8 (5,97%)

Табела 11. Стереотип – деца-таленти

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Деца-таленти	19–25. новембар 2018. Деца-таленти	Укупно N (%) Деца-таленти
1. Нова Македонија	3	0	3
2. Вечер	0	0	0
3. Слободен печат	1	1	2
4. Независен весник	1	0	1
Укупно Деца-таленти	5 (3,73%)	1 (0,75%)	6 (4,48)

Табела 12. Стереотип – деца-просјаци

Дневне новине	5–11. новембар 2018. Деца-просјаци	19–25. новембар 2018. Деца-просјаци	Укупно N (%) Деца-просјаци
1. Нова Македонија	0	0	0
2. Вечер	1	0	1
3. Слободен печат	0	0	0
4. Независен весник	0	1	1
Укупно Деца-просјаци	1 (0,746%)	1 (0,746%)	2 (1,492%)

4. Дискусија

Резултати истраживања четири дневне новине показују да постоји мала разлика у броју текстова који су објављени у новинама појединачно током две истраживачке недеље у новембру 2018. године, случајно изабране недеље и недеље у којој се прославља Међународни дан деце.

Највећи број текстова повезаних са децом су објавили „Слободен печат“ и „Вечер“, затим следи „Нова Македонија“, а „Независен весник“ је објавио најмањи број текстова повезаних са децом.

Две дневне новине („Слободен печат“ и „Вечер“) су објавиле више текстова у недељи у којој се прославља Међународни дан деце, а остала два листа су објавила већи број текстова у случајно изабрану недељу новембра.

У истраживачком периоду, од новинарских жанрова доминира вест, а затим следи извештај. Вест и извештај су кратки облици новинарског изражавања. Постоје квантитативне и квалитативне разлике између њих. Извештај је дужи од вести. Новинарски жанр вест представља „облик новинарског изражавања којим се јавност у најкраћим цртама упознаје са једним догађајем“ (Јевтовић, Петровић и Арацки, 2014: 222). Користећи правило обрнуте пирамиде, вест треба да одговори на шест основних питања (ко, шта, када, где, како, зашто) и то по редоследу важности. Извештај је „облик којим се јавност упознаје са током одређеног догађаја или појаве“ (Јевтовић et al., 2014: 222).

Дневне новине најчешће извештавају о дневно-актуелним, занимљивим и бизарним догађајима. Текстови су углавном кратки. Недостаје аналитички приступ обради тема. Деца се третирају како објект извештавања, а не као субјекти.

Добра вест је то што два дневна листа имају рубрике посвећене деци једном недељно. Уторком „Нова Македонија“ објављује рубрику „Колибри“, а „Слободен печат“ – „Мајка и дете“. Рубрике су полигон за дечје теме из различитих углова.

Негативно изненађење је да 20. новембра 2018. године ниједан медиј није одбележио Међународни дан детета. Није објављен ниједан текст о Конвенцији о правима детета. Двадесет и првог новембра две дневне новине нису објавиле ниједан текст повезан са децом. У шест издања која су изашла у седмици од 19. до 25. новембра 2018, две дневне новине нису објавиле ниједан текст о деци у четири, односно три од њих.

У две истраживачке седмице, на насловним страницама објављено је осам прича о деци, по четири недељно.

У две дневне новине, извештај о седамнаестогодишњој девојчици која је бежала од паса и удавила се у реци Вардар, најављен је на насловним страницама. Трагичне вести привлаче пажњу новинара. Ови догађаји и начин извештавања новинара намећу закључак да новинари само прате дневне догађаје без проактивног приступа професији. Новинари треба да имају у виду да понекад све почиње од једног чланка у дневним новинама или од приче са насловне стране, било добро, било зло.

Одлуке редакције о извештавању о деци су изузетно важне.

Фрапантан податак је да се у већини случајева текстови не потписују. Аутори нису познати у 91 тексту или 67,91%. У агенцијским вестима није наведена новинска агенција као извор. Све ово указује на велики проблем у новинарству у Републици Северној Македонији, који се не односи само на извештавање о питањима повезаним са децом. Непотписани текстови отварају дилеме зашто се текстови не потписују и ко су аутори текста. Ови резултати могу да послуже као полазна основа за неко будуће истраживање.

Сензационализам у извештавању постиже се избором тема (трагедије, деца славних), коришћењем фотографија као илустрације тема о којима се пише (понекад деце на фотографијама нису она о којима се пише), као и насловима и насловним страницама.

Стереотипе диктирају друштвени догађаји. Новинари углавном прате дневне догађаје у Републици Северној Македонији, на Балкану и у свету. Не може да се примети иницијатива новинара за извештавање о питањима повезаним са децом. Ипак, могло би да се закључи да новинари углавном поштују професионалне и етичке стандарде при извештавању о деци.

Резултати истраживања намећу проблем са објављивањем фотографија. Дневне новине објављују фотографије деце када су хуманитарне акције у питању, што може да се тумачи позитивно када је нестала особа у питању, али дискутабилно је да ли фотографије помажу када је у питању хуманитарна акција да би се помогло нечије лечење, на пример. На једној фотографији лица двоје деце су замагљена, али у многим случајевима дечја лица на фотографији се користе као илустрација теме. Не може да се процени да ли за објављивање фотографија на којима су деца постоји дозвола њихових родитеља или старатеља.

У истраживачком периоду детектује се неколико стереотипа:

1. Деца-жртве;
2. Деца јавних особа;

3. Деца-конзументи медијских садржаја (цртаних филмова, литературе, видео-игара, музике...);
4. Деца-таленти;
5. Деца-просјаци.

На основу спроведеног истраживања можемо да закључимо да дневне новине у Републици Северној Македонији извештавају недовољно, стереотипно и делимично сензационалистички о питањима повезаним са децом. Притом нису потпуно задовољена права детета да тражи, прима и даје информације које су неопходне за његов добар развој.

Литература/References

- Груевски, Т. (2011). *Историја на новинарството*. Скопје: Студиорум.
- Јевтовић, З., Петровић, Р. и Арацки, З. (2014). *Жанрови у савременом новинарству*. Београд: Јасен.
- Здружение на новинарите на Македонија. *Кодекс на новинарите на Македонија*, Retrived 14 April 2016, from <http://znm.org.mk/drupal-7.7/mk/node/440>
- Chandler, D. and Maunday, R. (2011). *Media and Communication*. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Ciboci, L. (2014). *Zaštita privatnosti djece u Večernjem listu i Jutarnjem listuu 2013. godine u odnosu na 2010. godine/ The Protection of Children's Privacy in Večernji List and Jutarnji List 2010-2013: A Comparative Analysis*. *Medijske studije / Media Studies* Vol. 5 (9). Zagreb: Fakultet političkih znanosti i Hrvatsko komunikacijsko društvo. 92–107.
- Convention on the Rights of the Child*, Retrived 1 October 2019, from <https://www.ohchr.org/documents/professionalinterest/crc.pdf>
- Hayes, Foley and O'Neill (2007). *Children's Rights and Journalism Practice: A Rights-Based Perspective*. UNICEF – Dublin Institute of Technology.
- Ivanuš, Ž. (2017). Mogu li mehanizmi medijske samoregulacije zaštititi prava djece u medijima. *Mediji, novinarstvo i ljudska prava*. Zbornik radova 7. Regionalne znanstvene konferencije *Vjerodostojnost medija "Novinarstvo и ljudska prava"*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti Sveučilista u Zagrebu i Hanns-Seidl-Stiftung. 75–89.
- Popović, S. (2012). *Djeca medija: Od marginalizacije do senzacije / Children of the Media: From Marginalisation to Sensation*. *Medijske studije / Media Studies* Vol. 3 (6). Zagreb: Fakultet političkih znanosti i Hrvatsko komunikacijsko društvo. 169–170.

Prof. Daniela Blaževska, LL.D.,
Associate Professor,
Faculty of Law "Iustinianus Primus",
University "Sts. Cyril and Methodius" Skopje,
Republic of North Macedonia

THE RIGHTS OF THE CHILD AND THE MASS MEDIA IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Summary

The aim of this paper is to research how mass media in the Republic of North Macedonia report about the issues related to children. Under Macedonian law, a child is a person under the age of 18. The paper will examine whether the media observe the rights of the child and professional and ethical standards of the journalist profession.

The subject of this research is reporting of the daily newspapers about child-related issues in the year 2018. The research is based on a target sample. The research units are daily newspapers. We will analyze four daily newspapers printed in Macedonian language: "Nova Makedonija" (New Macedonia), "Vecer" (Evening), "Sloboden pecat" (Free Press), and "Nezavisen" (Independent). The research is based on the content analysis method. The research period is November 2018. This month is chosen because the Convention on Rights of the Child was adopted on 20 November 1989.

On the basis of former research on mass media, this research starts from the following hypothesis: the mass media in the Republic of Macedonia report insufficiently, stereotypically and sensationally about the issues related to children. The paper presents the author's conclusions on media reporting on child-related issues in the Republic of Macedonia and observance of the rights of the child in journalists' texts in the year 2018.

Keywords: *rights of the child, mass media, newspapers, reporting.*

